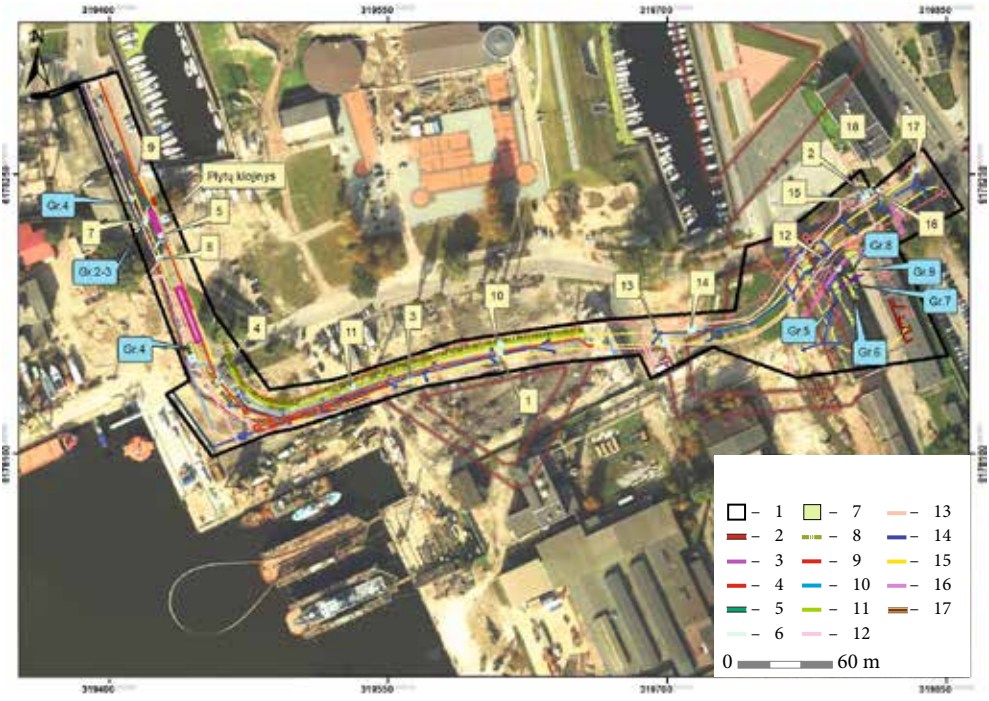

1 pav. 2018–2019 m. žvalgytos teritorijos situacijos planas: 1 – 2018–2019 m. žvalgyta teritorija; 2 – medinės konstrukcijos; 3 – fiksuoti griovio krašto sutvirtinimai; 4 – tilto atramos poliai 1–3; 5 – priestatėlio liekanos; 6 – mūras; 7 – grindinys; 8 – telekomunikacijų tinklai; 9 – buitinių nuotekų tinklai; 10 – vandentiekio tinklai; 11 – šilumos tinklai; 12 – elektros trasa; 13 – apšvietimo tinklų trasa; 14 – lietaus nuotekų tinklai; 15 – drenažas; 16 – dujotiekio trasa; 17 – Klaipėdos bastioninės tvirtovės ravelino griovių teritorija. M. Jurgauskaitės brėž.

Fig. 1. Situation plan of the area investigated in 2018–2019: 1 – area surveyed in 2018–2019; 2 – wooden constructions; 3 – recorded reinforcement of the moat's edge; 4 – bridge piles 1–3; 5 – remains of a small outbuilding; 6 – masonry wall; 7 – paving; 8 – telecommunications network; 9 – domestic sewage network; 10 – water supply network; 11 – heating network; 12 – power line route; 13 – street lighting route; 14 – storm drain network; 15 – drainage; 16 – gas main route; 17 – grounds of the ravelin moat of Klaipėda Bastion Fortress

-0.80 m in trench 2, which was excavated outside the tower. It was determined that the foundation had been created using large stones laid on a timber raft (Fig. 2).

Viktorija Ziabreva

Klaipėdos piliavietės išorinio perimetro tyrimai

2018 m. buvo suprojektuota nauja Priešpilio gatvė Klaipėdos mieste. Jos teritorijoje planuojama pakloti naujus inžinerinius lietaus, buitinių nuotekų, vandentiekio, elektros, apšvietimo, šilumos tinklus. Minėtų darbų vieta pateko į saugomas Klaipėdos piliavietės (UK 10303), Klaipėdos pilies ir bastionų komplekso (UK 848) bei jo apsaugos nuo fizinio poveikio pozonio, Klaipėdos senamiesčio (UK 16075)

bei Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais (UK 27077) teritorijas (1 pav.).

2018 m. spalio – 2019 m. lapkričio mėnesiais aptariamoje teritorijoje vyko žvalgymai. Po naujai suprojektuota gatve planuota pakloti naujas inžinerinių tinklų trasas, kurios patenka į buvusios Klaipėdos bastioninės tvirtovės (XVII a. pradžia) griovių teritorijas. Pilies grioviai, kurių vietoje yra projektuojama nauja gatvė, buvo užpilti po I Pasaulinio karo. Į V nuo piliavietės teritorijos planuotų inžinerinių tinklų klojimo vietose, patenkančiose po važiuojamąja buvusios gatvės dalimi, naujų trasų vietos kerta anksčiau paklotų inžinerinių tinklų trasas (buitinių nuotekų, vandentiekio, elektros ir kt.).

Palyginus dabartinius bei istorinius planuotų tyrimų vietos planus, naujai suprojektuotos trasos pateko į užpilto Klaipėdos piliavietės P ir PR ravelino vietą bei griovius. Tyrimų vietoje reljefas yra nuo H_{abs} 2,80 m iki H_{abs} 5,10 m. XVII a. bastioninės pilies išorinių įtvirtinimų gynybiniai grioviai buvo įrengti drėgnoje negyvenamoje vietoje. Juos užpylus nuo 1920 m. Klaipėdos piliavietės teritorijoje vyko įvairi gamybinė veikla. Tiesiant į Klaipėdos kruizinių laivų terminalą naują Priešpilio gatvę, tarybiniu laikotarpiu statyti gamybiniai statiniai buvo nugriauti ir jų liekanos išvežtos dar 2018 m.

Lietaus nuotekų trasa bendrai yra apie 630 m ilgio, projektinis darbų gylis siekė apie 1,1–3,5 m, vandentiekio tinklų atitinkamai apie 304 m ilgio ir apie 1,7–2,2 m gylio, buitinių nuotekų tinklų trasa – apie 485 m ilgio. Šioje trasoje viena atkarpa sutampa su senąja buitinių tinklų trasa, tad šioje dalyje tinklai rekonstruoti. Rekonstruota apie 26 m ilgio trasos atkarpa bei 3 šuliniai. Numatomas projektinis darbų gylis siekė apie 1,7–4,1 m. Elektros tinklų trasa bendrai buvo apie 655 m ilgio, darbų projektinis gylis siekė apie 0,7–1,25 m. 508 m ilgio šilumos tinklų trasa klota apie 0,9–1,8 m gylyje, apie 547 m ilgio apšvietimo tinklų trasų bei naujų šviestuvų įrengimo gylis siekė apie 0,7–1,25 m. Konstrukcinio drenažo trasa buvo apie 1223 m ilgio, o gylis buvo ne mažiau nei 1 m, žeminto paviršiaus plotas užėmė apie 452 m^2. Bendras žvalgytas plotas sudarė apie 1420 m^2.

Klaipėdos pilies istorinę raidą ir jos archeologinius tyrimus jau apžvelgė daug autorių ir tyrėjų. Klaipėdos pilies istoriją išsamiausiai apibūdino V. Žulkus (Žulkus V., *Viduramžių Klaipėda. Miestas ir pilis. Archeologija ir istorija*, V., 2002, p. 20–44). Archeologinius Klaipėdos pilies tyrinėjimus pradėjo A. Tautavičius 1968 m. (*ATL 1968 ir 1969 metais*, 1970, p. 36–39), o nuo 1971 m. ją sistemingai tyrė iki 2000 m. V. Žulkus. Nuo 2002 m. prie jo prisijungė M. Brazauskas (2000) ir K. Perminas (2002) (*ATL 1974 ir 1975 metais*, 1976, p. 41–44; *ATL 1978 ir 1979 metais*, 1980, p. 43–45; *ATL 1980 ir 1981 metais*, 1982, p. 83–85; *ATL 1992 ir 1993 metais*, 1994, p. 205–207; *ATL 1994 ir 1995 metais*, 1996, p. 193–196; *ATL 1996 ir 1997 metais*, 1998, p. 268–270; *ATL 1998 ir 1999 metais*, 2000, p. 364–369; *ATL 2000 metais*, 2002, p. 140–141; *ATL 2002 metais*, 2005, p. 156–157).

Nuo 2007 m. pilies tyrimus atnaujinus, jiems vadovavo G. Zabiela. Klaipėdos pilies R griovio aplinkoje jis ištyrė 171 m^2 plotą (7 plotai ir šurfas). Aptiko XVII–XVIII a. datuojamus medinius pilies bastionų (plotas 7, šurfas 1), kurtinos (plotai 2, 3) ir ravelino (plotas 5) pakraščio sutvirtinimus. Surinko negausius XVII–XX a. (vyrauja XIX–XX a.) radinius (*ATL 2007 metais*, 2008, p. 226–230). 2009 m. tyrinėta Klaipėdos piliavietės P dalyje. Arčiausiai tyrimų vietos tirti 2 plotai (perkasos 7 ir 8, atitinkamai – 30 m^2 ir 9 m^2, iš viso 39 m^2 plotas). Ieškota PR bastiono P krašto. Taip pat norėta įsitikinti, kad po tebestovinčiu sandėliu nebėra bastioninės pilies liekanų. Abiejuose plotuose iki H_{abs}

2 pav. Pilies griovio vidinio krašto akmeniniai šlaito sutvirtinimai ir mūro 6 vaizdas iš viršaus. G. Zabielos nuotr.

Fig. 2. The stone reinforcement of the castle moat's inner slope and masonry structure 6, as seen from above

3 pav. Apardytas mūras ir akmenų šlaito sutvirtinimai iš V. V. Ziabrevos nuotr.

Fig. 3. A damaged masonry wall and the slope's stone reinforcement, as seen from the W

1 m gylio fiksuoti XX a. supiltiniai sluoksniai (*ATL 2009 metais*, 2010, p. 189–194). 2010 m. piliavietės tyrimai pratęsti. Arčiausiai 2018–2019 m. tyrimų vietos tirti 4 plotai: 1, 2, 4 ir 2009 m. pradėti kasti plotai 7 ir 8. 2010 m. performuotos ploto 7 ribos ir iš viso čia iki 2,7 m gylio buvo ištirtas 56,01 m^2 plotas. Plote, be XX a. II pusės statybinio laužo ir senųjų komunikacijų, fiksuoti mediniai poliai, žymintys bastiono pakraštį. Visa kasta ploto 7 P dalis fiksuota kaip XX a. pradžioje užversto griovio vieta (*ATL 2010 metais*, 2011, p. 199–210). 2014 m. žvalgytos į piliavietę tiesiamų požeminių komunikacinių trasų vietos. Joms kasta 2–3 m pločio, 1,7–3 m gylio tranšėja, kurios tyrinėta 280 m ilgio vingiuota atkarpa nuo Pilies gatvės iki AB „Baltijos laivų statyklos" teritorijos tvoros. Joje fiksuoti tik XIX–XX a. supiltiniai ar sumaišyti sluoksniai su to meto radiniais. Sluoksniai suformuoti žemoje šlapioje vietoje, buvusiose neužstatytose pilies prieigose (*ATL 2014 metais*, 2015, p. 217).

2015 m. E. Stankevičiūtė Klaipėdos piliavietės P dalyje žvalgė apie 450 m^2 plotą, fiksavo XX a. suformuotus ir suardytus sluoksnius (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 529). 2016 m. T. Ivanauskas Pilies g. 4 ir jūrų uosto krantinių 52, 53 teritorijoje atliko žvalgomuosius tyrimus. Ištirtas 4 m^2 dydžio plotas (1 šurfas), žvalgytas apie 1800 m^2 plotas. Tyrimų metu fiksuoti perkasti ir supiltiniai grunto sluoksniai su XX a. statybinėmis griuvenomis (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 529). 2017 m. D. Stonkutė Klaipėdos piliavietės P dalyje nugriauto sandėlio vietoje atliko detaliuosius tyrimus. Ištirta viena 10x3 m dydžio perkasa – iš viso 30 m^2. Po paviršiniu iki 50 cm storio griuvenų ir niveliaciniais sluoksniais rastas apie 40–90 cm storio permaišytas

XX a. datuojamas juodžemio su negausiomis raudono molio plytų griuvenomis sluoksnis. Maždaug nuo 1,4 m iki 2 m gylio visame perkasos plote fiksuotas permaišytas juodžemis su pavienėmis smulkiomis raudono molio plytų duženomis bei negausiais XVII–XX a. radiniais. 2018 m. M. Jurgauskaitė atliko žvalgomuosius tyrimus naujai klojamo dujotiekio vietoje Pilies g. 8. Trasos vietoje ištirti 5 1x1 m dydžio šurfai – iš viso 5 m^2 dydžio plotas. Arčiausiai planuojamų tyrimų vietos ištirti šurfai 1–3, kur fiksuoti supiltiniai grunto sluoksniai su statybinėmis šiukšlėmis ir smulkiu metalo laužu, siekę iki 1,55 m gylį.

2018–2019 m. žvalgant ŠV Priešpilio gatvės atkarpos, besitęsiančios link Kruizinių laivų terminalo, ŠV kryptimi orientuotoje atkarpoje (ties 290 šios atkarpos metru), PV sienelėje, juosvos žemės sluoksnyje, fiksuoti nuožulniai krauti įvairių dydžių (50–70 cm skersmens) natūralūs akmenys. Po jais vietomis fiksuoti medienos fragmentai – horizontalūs keturkampiai rąstai ir lentos (?)). Minimi akmenys fiksuoti apie 30 m ilgio tirtos tranšėjos atkarpoje. Akmenys atidengti vidutiniškai 1,6–2 m gylyje, pašalinus 20–30 cm storio paviršiaus skaldos ir po ja fiksuotą apie 1,4–1,8 m storio rudo žvyro ir permaišytos rudos žemės sluoksnius (1, 2 pav.). 1768 m. Klaipėdos pilies plane matyti, kad rastas galbūt išorinio pilies griovio vidinis kraštas. Aptikti XVII a. II pusės – XX a. radiniai liudytų sluoksnio permaišymą užpilant griovius.

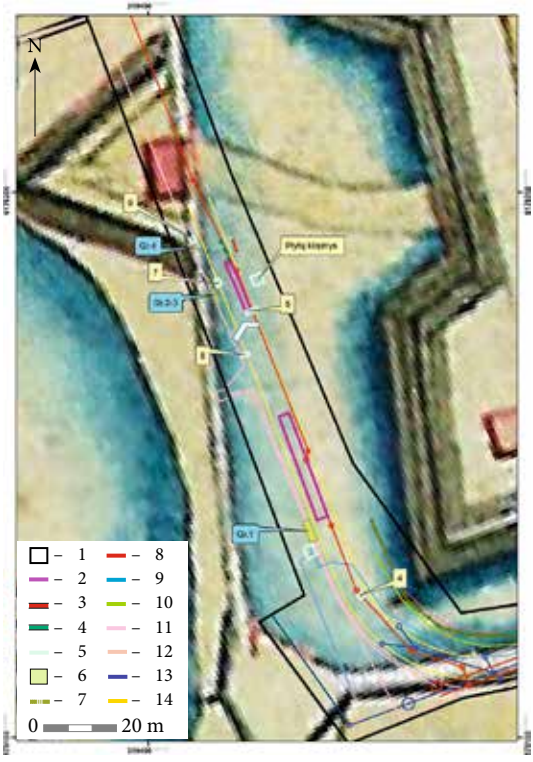
Ties maždaug 344 metru (už daugmaž 24 m nuo paskutinį kartą fiksuotų akmenų) fiksuojamos užpilto griovio akmenų eilės, orientuotos skersai PV–ŠR kryptimi. Išilgai ŠV–PR kryptimi, palei kastos tranšėjos PV sienelę, ši akmenų eilė toliau tęsiasi ŠV kryptimi. Ties maždaug 347–348 trasos metrais fiksuojama ŠR–PV kryptimi skersai paklota šiluminė trasa, suardžiusi tolesnę akmenų seką. Ties už šiluminės trasos kastos atkarpos centru šlaitų sutvirtinimo akmenys pradėjo dengtis gan aukštai, o aukščiausia vieta, kurioje jie fiksuoti, nesiekė ir 40 cm gylio nuo žemės paviršiaus. Krauti akmenys įvairių dydžių, jų skersmuo apytiksliai – nuo 30 iki 70 cm. Dauguma akmenų visgi fiksuoti tamsiame grunte. Jame aptikta įvairaus laikotarpio (XVII–XX a.) buitinės keramikos fragmentų: akmens masės, fajanso ir panašiai. Šiame sluoksnyje, artėjant link mūro 6, aptiktas ir žmogaus pakauškaulio fragmentas. Užpilto gelsvo smėlio sluoksnis pradėtas fiksuoti maždaug nuo šiluminės trasos fiksuotų akmenų šlaito sutvirtinimo atkarpos centro link mūro 6. Anot A. Tautavičiaus, „1866–1888 m. dar kartą buvo bandoma Klaipėdą paversti modernia tvirtove. [...] Tada išlyginta pilies vieta, pradėtas aukštinti pilį juosęs žemių pylimas. Pilies ŠV ir ŠR kampuose stovėję dideli fortai perstatyti, užpilti storu smėlio sluoksniu“ (Tautavičius A., Klaipėdos pilis, *Lietuvos pilys,* V., 1971, p. 298–299). Patys akmenų šlaito sutvirtinimai skiriami 1756 m. pradėtiems pilies tvarkymo ir šlaitų tvirtinimo darbams.

Ties kastos atkarpos 365–371 m fiksuotas mūras 6, kuris galbūt priskirtinas 1785 m. plane pažymėtam priestatėliui prie tilto (3 pav.). Fiksuotas pastatėlio ilgis apie 6 m, plotis – apie 3 m. Jis orientuotas į ŠV. Priestatėlio ŠR siena suardyta dviejose vietose: ties 1–2 m (žvelgiant

4 pav. Polius 1 iš P. V. Ziabrevos nuotr.

Fig. 4. Pole 1, as seen from the S

5 pav. 1785 m. planas su pažymėtomis akmenų sutvirtinimų eilėmis, mūru 6 bei polių vieta: 1 – 2018–2019 m. žvalgyta teritorija; 2 – fiksuoti griovio krašto sutvirtinimai; 3 – tilto atramos poliai 1–3; 4 – priestatėlio liekanos; 5 – mūras; 6 – grindinys; 7 – telekomunikacijų tinklai; 8 – buitinių nuotekų tinklai; 9 – vandentiekio tinklai; 10 – šilumos tinklai; 11 – elektros trasa; 12 – apšvietimo tinklų trasa; 13 – lietaus nuotekų tinklai; 14 – drenažas. M. Jurgauskaitės brėž.

Fig. 5. The 1785 plan with the locations of the rows of stone reinforcements, masonry structure 6, and piles marked: 1 – area surveyed in 2018–2019; 2 – recorded reinforcement of the moat's edge; 3 – bridge piles 1–3; 4 – remains of a small outbuilding; 5 – masonry wall; 6 – paving; 7 – telecommunications network; 8 – domestic sewage network; 9 – water supply network; 10 – heating network; 11 – power line route; 12 – street lighting route; 13 – storm drain network; 14 – drainage

iš PR) – keraminio vamzdžio, ties 4 m – metalinio. Fiksuotas mūro 6 aukštis – 40–70 cm (su pamatų akmenimis). Išlikusios sveikos plytos 27x13x9 cm dydžio. Plytos ir apatiniai akmenys rišti kalkėmis. Fiksuotas mūro 6 plotis siekia 33–57 cm. Pamatų akmenys įvairaus dydžio: 51x60 cm Š kampe ir 30x42 cm P pastato kampe. Mūras 6 iš PV pusės nuardytas jau nepriklausomybės laikotarpiu klojant lietaus nuotekų vamzdį. Akmenys į PV pusę nuo mūro 6 nuožulnėja. Akmenys taip pat įvairaus dydžio: nuo 20x16 iki 40x50 cm. Mūras 6 fiksuotas gana aukštai – apie 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Virš mūro 6 buvo griuveningas sluoksnis su XVI–XVIII a. buitinės keramikos fragmentais, gyvulių kaulais. Šalia pastato P kampo buvo aptiktas moters, vyresnės nei 25 metai, apatinio žandikaulio fragmentas.

Atliekant valymo darbus ŠR sienelėje, apie 2 m gylyje, pilkame smėlingame sluoksnyje fiksuoti 3 mediniai poliai, kurių dėl gausiai besisunkiančio gruntinio vandens atkastas tik viršus. Poliai 1–2 buvo 30–35 cm aukščio, apie 20–25 cm pločio. Tarpai tarp polių siekė apie 1 m (4 pav.). 1785 m. plane (5 pav.) matyti, jog aptiktasis mūras 6 – tilto priestatėlis. Plane vaizduojamas tiltas taip pat atitinka rastų polių vietas. Remiantis turimais duomenimis, aptikti tilto fragmentai skiriami XVIII a.

Žvalgymų metu kultūrinio sluoksnio neaptikta, fiksuoti supiltiniai XX a. sluoksniai su to laikotarpio radiniais. Iš viso fiksuoti 18 mūrų, 9 grindinių bei 3 pilies tilto atramos polių fragmentai. Aptikti mūrai datuojami XX a. ir skiriami Baltijos laivų statyklos sandėliams, išskyrus 6, kuris kartu su aptiktaisiais tilto atramos mediniais poliais, remiantis senaisiais planais, skiriamas XVIII a. Šiam laikotarpiui skirtini ir fiksuoti pilies griovio krašto akmeniniai sutvirtinimai. Aptikti grindinių fragmentai, remiantis radiniais, taip pat skirtini XX a.

The investigation of the inner perimeter of the Klaipeda Castle site

In 2018 Priešpilio Street in Klaipeda was redesigned, including the installation of new storm drain, domestic sewage, water supply, power line, lighting, and heating networks (Fig. 1), all of which, according to the project, lie within the area of the former moat of Klaipeda Castle (early 17th-century bastion fortress). The moat, on which the new street was built, was filled in after World War I. After 1920, various production activities were conducted on the grounds of Klaipeda Castle. The aim of the 2018–2019 research was to record the existing cultural layers and structures and collect finds during an excavation down to a planned depth.

At an approximate depth of 1.6–2 m, the excavation recorded various-sized (50–70 cm in diameter) unworked stones laid in a roughly 30 m long trench in a layer of black soil obliquely (with a NE orientation) to the NW-oriented section of Priešpilis Street (Fig. 2). Judging from the 1768 plan of Klaipeda Castle, it is clear that this is the inner edge of the former moat. The finds, which date to the second half of the 17th–20th centuries, show that the layers were mixed when the moat was filled.

The row of the stones, which varied in size, being roughly 3070 cm in diameter, continued 24 m further to the NW. The slope reinforcement stones began to be unearthed higher and higher until they were even less than 40 cm from the ground's surface. Most were found in dark soil. This slope reinforcement dates to 1756, when the work of maintaining the castle and reinforcing the slopes began.

Masonry structure 6, roughly 6x3 m with a NW orientation, was unearthed at the end of the row of stones (Fig. 3) and could be part of the bridge marked in the 1785 plan (Fig. 5). The top was only about 45 cm from the ground's surface. Its NE wall had been demolished in two places.

During the excavation of the NE side of masonry structure 6, three wooden poles or piles were uncovered in a layer of grey sand at a depth of about 2 m. Poles 1–2 were 30–35 cm high, about 20–25 cm in diameter, and all three poles were about 1 m apart (Fig. 4). The castle bridge shown in the 1785 plan coincides with the locations of these poles. According to the available data, these discovered bridge fragments date to the 18th century.

No cultural layer was distinguished during the excavation, only mixed layers with finds from the 17th–20th centuries. These consisted of 18 masonry fragments, 9 paving fragments, and 3 castle bridge piles. The masonry fragments date to the 20th century and were ascribed to the warehouses of the Baltic Shipyard, except for masonry structure 6, which, together with the wooden bridge piles, were attributed to the 18th century on the basis of the old plans. The slope's stone reinforcement was also attributed to this period. The paving fragments, based on the finds, can also be attributed to the 20th century.

Monika Žėkaitė

Vilniaus Pilies kalno tyrimai 2018–2019 m.

2018–2019 m. atliekant Vilniaus Pilies kalno ir jo šlaitų tvarkybos darbus kartu arba prieš tai vykdyti ir archeologiniai tyrimai kalno V ir R šlaituose, aikštelėje ir Aukštutinės pilies rūmų viduje. Bendrai buvo ištirtas iki 3865 m^2 plotas (1 pav.). Tyrimų metu inventorinta daugiau kaip 3 tūkst. radinių, taip pat surinkta